

Jegyzet

Az OKJ képzésben részt vevő tanulók részére

Emberi jogok

Az emberi jogok tantárgy óraszámát 4 tanóra, ezért csak néhány emberi jogi dokumentummal tudunk tanulmányink során megismerkedni. A tanórákon tanultakat azonban fel tudják használni más tantárgyak interiorizálásánál is, például jogi ismeretek, reintegrációs ismeretek tantárgyaknál is.

Az állampolgárságtól, származástól, vallási hovatartozástól függetlenül, a földön élő minden embert – pusztán emberi méltóságánál fogva – megillető alapvető jogokat nevezzük emberi jogoknak. Az emberi civilizáció fejlődésével az emberi jogok folyamatosan bővülnek. Egy-egy korban, társadalomban igen változó volt, hogy mely jogokat tartottak/tartanak emberi jogoknak. A fejlett társadalmakban a két alapvető, elsődleges, elidegeníthetetlen emberi jog az élethez és az emberi méltósághoz való jog. A további emberi jogokat bizonyos mértékig, és időtartamban lehet korlátozni, vagy szüneteltetni, de csak törvényben meghatározottak szerint. Az emberi jogok úgy is értelmezhetők, hogy meghatározzuk azokat az alapvető normákat, amelyek nélkülözhetetlenek egy méltóságteljes élethez; és az egyetemességük pedig abból fakad, hogy minden ember egyenlő - ebben az értelemben legalábbis.

Magyarországon az emberi jogokat az Alaptörvény tartalmazza.

Eredetileg az egyéneknek csak azért voltak jogaik, mert egy bizonyos csoporthoz, például egy családhoz tartoztak. Aztán i. e. 539-ben Nagy Kürosz, miután meghódította Babilon városát, teljesen váratlan és addig nem gyakorolt rendeletet hozott: minden rabszolga számára lehetővé tette, hogy szabadon hazatérjen. Ezenkívül kihirdette, hogy az emberek megválaszthatják saját vallásukat. A Kürosz-henger – az ő szavait akkád nyelven tartalmazó agyagtábla – az első emberi jogi írott nyilatkozat a történelemben.

Magna Carta 1215

Miután Angliában János király megsértett számos ősi törvényt és szokást, amelyek alapján Angliát addig kormányozták, alattvalói 1215-ben a Magna Charta aláírására kényszerítették. Ezek között a jogok között szerepelt például az is, hogy a kormány nem avatkozhat bele az egyház ügyeibe; hogy minden szabad polgár birtokolhat és örökölhet földet; és hogy a polgárok védelmet élveznek a túlzott adóztatással szemben. Megadta a földdel rendelkező özvegyeknek azt a jogot, hogy ne kelljen újra férjhez menniük, ha nem akarnak, továbbá lefektette a megfelelő jogszolgáltatás és a törvény előtti egyenlőség alapelveit. Tartalmazott rendelkezéseket a megvesztegetés és a hivatali visszaélések ellen is.

Petition of Right 1628

Az angol parlament nem volt hajlandó finanszírozni I. Károly király népszerűtlen külpolitikáját, a király kényszerkölcsönöket vetett ki, és takarékosági intézkedésként katonákat szállásolt el az alattvalók házaiban. Az ellenszegülőket önkényesen letartóztatták és bebörtönözték, ami a parlament felháborodását váltotta ki. A Sir Edward Coke kezdeményezésére íródott Petition of Right korábbi törvényeken és okmányokon alapult, és négy alapvető jelentett ki: 1. nem lehet adókat kivetni a parlament hozzájárulása nélkül, 2. nem lehet alattvalókat bebörtönözni bebizonyított ok nélkül (a habeas corpus jogának megerősítése), 3. katonák nem szállásolhatók el polgároknál, 4. békeidőben nem alkalmazható katonai bíraskodás.

Függetlenségi Nyilatkozat

1776. július 4-én a Kontinentális Kongresszus elfogadta a tizenhárom gyarmatnak a Brit Birodalomtól való függetlenségét kimondó Lee-határozatot. A döntést hivatalosan bejelentő és megindokló dokumentum, az Egyesült Államok függetlenségi nyilatkozata július 4-én került jóváhagyásra.

Az eredeti dokumentum a washingtoni Nemzeti Archívumban látható. Július 4., a függetlenség napja az USA nemzeti ünnepe, illetve szövetségi állami főünnepe.

Deklarációi:

- Nagy Britanniától való elszakadás
- Minden ember egyenlőnek született
- Elidegeníthetetlen jogok
  - élethez való jog
  - szabadsághoz való jog
  - boldogságra való törekvéshez való jog

Az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya (1787) és a Bill of Rights (1791)

Az Amerikai Egyesült Államok alkotmányát 1787 nyarán írták Philadelphiában. Az USA szövetségi kormányzati rendszerének alaptörvénye. Ez a legrégebbi, ma is használatban levő írott nemzeti alkotmány. Meghatározza a kormány főbb szerveit, azok illetékességét, valamint az állampolgárok alapvető jogait.

Az alkotmány első tíz módosítása (Bill of Rights – Jogok törvénye) 1791. december 15-én lépett hatályba. A Bill of Rights korlátozza az Egyesült Államok szövetségi kormányának hatalmát, és védi az amerikai területen tartózkodó minden állampolgár, lakos és látogató jogait.

ENSZ

1945. San Francisco 51 állam részvételével alakult meg.

Alapokmány egyik célja:

„...,az emberi jogok és az alapvető szabadságok mindenki részére fajra, nemre, vallásra, vagy nyelvre tekintet nélkül történő tiszteletben tartásának előmozdítása és támogatása révén nemzetközi együttműködést létesítsen.”

Generációs elmélet

1945 után kezdődött meg az egyes emberi jogok differenciálása.

Az Első generációs emberi jogok a 18. századra jellemzőek a világ nyugati felére. Ezek:

- szabadság
- szabadságjogok
- személyi (polgári)
- politikai: részvételi jogok

A Második generációs emberi jogok a 19. századra jellemzőek Európa keleti blokkjára. Ezek:

- gazdasági: munkához való jog, szakszervezet, sztrájk, tulajdon
- szociális: tb., eü. ellátás, lakhatás
- kulturális: oktatás, művészet, tudomány

A Harmadik generációs emberi jogok a 20. századra jellemzőek. Ezek:

- testvériség, szolidaritás
- globális problémák
- fejlődő világ népeinek önrendelkezéséhez, fejlődéshez, közös örökségből részesedéshez való joga
- béke, egészséges környezet, humanitárius segély
- információs technológiák
- környezetvédelmi jogok

Az emberi jogok egyetemes nyilatkozata

Az emberi jogok egyetemes nyilatkozata egy, az ENSZ által elfogadott nyilatkozat, mely összefoglalja a világszervezet álláspontját a minden embert megillető alapvető jogokról. A nyilatkozatot a II. világháború borzalmai ihlették és 1948. december 10-én fogadták el. Az ENSZ-közgyűlés 1950-ben hozott döntése értelmében a nyilatkozat elfogadásának napját minden évben az emberi jogok napjaként ünneplik.

A nyilatkozat egy bevezetőből és 30 cikkből áll. Ebben a 30 cikkben fogalmazza meg az emberi jogokat (az alapvető polgári, kulturális, gazdasági, politikai és szociális jogokat), amelyek megilletnek minden embert, fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra vagy politikai meggyőződésre való tekintet nélkül. Nem törvényerejű és így nem kötelez, de hatásosan lehet vele diplomáciai és erkölcsi nyomást gyakorolni kormányzatokra, és gyakran hivatkoznak is rá. A nyilatkozat az alapját képezi két, kötelező erejű ENSZ-egyezménynek (Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya; Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya), melyeket 1966. december 16-án fogadott el a Közgyűlés.

Emberi Jogok Európai Egyezménye

Aláírására 1950. november 5-én, Rómában került sor, azóta 14 jegyzőkönyvvel egészült ki.

Meghatározza az európai államok belső jogának emberi jogi rendszerét és tartalmát.

Kiemelt tartalma: Az élethez való jog, a kínzás és az embertelen bánásmód elleni védelem joga, a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jog, a tisztességes tárgyaláshoz való jog, a magán- és családi élet, valamint a levelezés tiszteletben tartásához való jog, a véleménynyilvánítás szabadsága (ideértve a sajtószabadságot), a gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság, valamint a békés gyülekezés és egyesülés joga. A kiegészítő jegyzőkönyvek további jogokkal egészítették ki az egyezményben foglaltakat, így például a halálbüntetés eltörléséről szóló 6. sz. Kiegészítő jegyzőkönyv elfogadásával.

Magyarország az 1993. évi XXXI. tv.-el iktatta be a hazai jogrendbe az Emberi Jogok Európai Egyezményét.

Emberi Jogok kapcsolata a Büntetés- végrehajtási joggal és Emberi Jogi Szervezetek ellenőrzései

Börtön Szabályok 2006

Az Európai Börtön szabályokat megalapozó dokumentumok

- A Miniszteri Bizottság, az Európa Tanács Statútumának 15.b cikke
- Az Emberi Jogok Európai Egyezményére,
- Az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlata
- A kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok megelőzésére létrehozott európai bizottság jelentéseiben megfogalmazott normák

A Miniszteri Bizottság Rec (2006) 2 ajánlása a tagállamok számára az európai büntetés végrehajtási szabályokról A Miniszteri Bizottság elfogadta 2006. január 11-én.

Alapelvek:

- senkit sem lehet szabadságától megfosztani, kivéve, ha a szabadságelvonás végső eszköz és összhangban van a törvénnyel meghatározott eljárásokkal;
- a szabadságvesztés büntetések végrehajtása és a fogvatartottakért való felelősségvállalás biztonsági, biztonságossági és fegyelmi követelmények figyelembe vételét is szükségessé teszi, amely egyidejűleg olyan fogva tartási feltételeket szavatol, amelyek nem sértik az emberi méltóságot és építő jellegű elfoglaltságokat és olyan

elbánást biztosítanak, amelyek lehetővé teszik a fogvatartottak társadalomba történő visszailleszkedésének előkészítését;

- fontos, hogy az Európa Tanács tagállamai tovább aktualizálják és tiszteletben tartásuk büntetés-végrehajtási politikájuk közös alap.

Szabályok: (magyarázat a tanórán)

1. A szabadságuktól megfosztott személyeket emberi jogaik tiszteletben tartásával kell kezelni.
2. Szabály A szabadságuktól megfosztott személyek mindazon jogokat megtartják, amelyeket a törvény szerint a szabadságvesztés büntetésüket vagy az előzetes letartóztatásba helyezésüket kimondó határozattal nem vontak meg.
3. Szabály A szabadságelvonással sújtott személyekre rótt korlátozásokat a szükséges legkisebb mértékűre kell szorítani és azoknak a kiszabásuk alapjául szolgáló törvényes célokkal arányosnak kell lenniük.
4. Szabály Az anyagi források hiánya nem szolgálhat indokul az emberi jogokat sértő fogvatartási körülményekre.
5. Szabály A büntetés-végrehajtási intézeti élet a lehető legjobban igazodik a szabadkörnyezetben való élet pozitív aspektusaihoz.
6. Szabály Minden egyes fogvatartást úgy kell kezelni, hogy az megkönnyítse a szabadságuktól megfosztott személyeknek a szabad társadalomba történő visszatérését.
7. Szabály A külső szociális szolgálatokkal való együttműködést továbbá - amennyiben lehetséges - a civil társadalomnak a büntetés-végrehajtás életében való részvételét bátorítani kell.
8. Szabály A büntetés-végrehajtás személyi állománya fontos közfeladatot teljesít és kiválasztásának, képzésének és munkafeltételeinek lehetővé kell tennie számára, hogy a fogvatartottakkal magas színvonalon foglalkozzék.
9. Szabály Minden büntetés-végrehajtási intézetben rendszeres kormányzati vizsgálatot kell tartani, valamint független hatóság általi ellenőrzést kell biztosítani.

További szabályok:

- Elkülönítések
- Elmebetegek
- Pártatlanság, diszkrimináció tilalma
- Befogadási eljárás
- Fogvatartás helyszíne
- Elhelyezési körülmények, ellátás
- A külvilággal való kapcsolatok
- Speciális csoportok (fk, nők, stb.)
- A személyi állomány
- Panasz, jogorvoslat

Tanulmányink elején már szó volt az Emberi Jogok Európai Egyezményének 1993. évi ratifikálásáról Magyarország részéről. Az időpont nem véletlen, hiszen a rendszerváltás hozta meg az emberi jogok nagy mértékű beillesztését a magyar jogrendbe, és teremtette meg azok intézményes hátterét is. A fogvatartottakra vonatkozóan az 1993. évi XXXII. törvény bővítette a fogvatartás során alkalmazandó jogokat. Például létrehozta az átmeneti csoportot, az Enyhébb végrehajtási Szabályok intézményét, a telefonálási lehetőséget is biztosította, és egy sor más emberi joghoz tartozó rendelkezést is bevezetett.

Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság (CPT) és az 1984-es New-York-i Egyezmény

Az emberi jogi szervezetek működésével, és ellenőrzéseivel kapcsolatban tanulmányink során a Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság (CPT) tevékenységével, illetve a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód elleni 1984. évi New York-i egyezmény fogalmaival fogunk megismerkedni.

A CPT látogatásokat szervez fogvatartási helyekre, hogy felmérje, hogyan bánnak a szabadságuktól megfosztottakkal. Ilyen intézmények a börtönök, a fiatalkorúak fogvatartási intézményei, a rendőr-kapitányságok, az idegenrendészeti fogvatartottak fogdái, a pszichiátriai kórházak, szociális otthonok, stb.

A CPT delegációk korlátozás nélkül kereshetnek fel fogvatartási intézményeket, és az egyes intézményeken belül is szabadon mozoghatnak. Négyszemközti beszélgetéseket folytathatnak a szabadságuktól megfosztott személyekkel, és szabadon beszélhetnek bárkivel, aki hasznos információkkal szolgálhat.

A CPT minden látogatás után részletes jelentést küld az érintett Államoknak. Ebben a jelentésben szerepelnek a CPT megállapításai, ajánlásai, megjegyzései és információkérései. A CPT emellett részletes választ kér a jelentésében felvetett kérdésekre.

A CPT tagjai független és pártatlan szakértők, akik számos szakmai háttérrel rendelkeznek, például jogászok, orvosok és börtön- vagy rendőrségi ügyek szakértői.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága egy személyt választ minden részt vevő Állam vonatkozásában. A tagok magánszemélyként tevékenykednek a Bizottságban (vagyis nem képviselik azt az Államot, amelynek vonatkozásában megválasztották őket). A függetlenség további garanciájaként a tagok nem végezhetnek látogatásokat abban az Államban, amelynek vonatkozásában megválasztották őket.

A CPT Titkársága az „Európa Tanács Jogi és Emberi Jogi Főigazgatóságának részét képezi.

A CPT 2013. évi látogatásáról, illetve a megállapításokra tett intézkedésekről részletesen a tanórán kapnak tájékoztatást.

A kínzás fogalma az 1984-es New York-i egyezmény szerint:

A kínzás kifejezés minden olyan cselekményt jelent, amelyet szándékosan, éles testi vagy lelki fájdalom vagy szenvedés kiváltása céljából alkalmaznak valakivel szemben, hogy tőle, illetőleg harmadik személytől értesüléseket vagy vallomást csikarjanak ki.

Feljebbvaló vagy közhatóság parancsára nem lehet kínzást alkalmazni.

Semmilyen más kivételes körülményre, bármi legyen is az, hadiállapot, háborúval fenyegetés, belső politikai bizonytalanság, vagy bármely más kivételes állapot, nem lehet hivatkozni a kínzás igazolására.

Minden tanulónknak sikeres felkészülést kívánok!

Budapest, 2016. június 6.

Vörös Erzsébet c. bv. őrnagy
kiemelt főtanár

Hivatkozások:

<http://www.humanrights.com/hu/what-are-human-rights/brief-history/cyrus-cylinder.html>

<http://www.humanrights.com/hu/what-are-human-rights/brief-history/cyrus-cylinder.html>

BV.OP. 30500/4412-2/2013. körlevele

www.cpt.coe.int/hungarian.htm

<http://www.helsinki.hu/az-europa-tanacs-kinzas-megelozesere-letrehozott-bizottsaga-cpt-2/>

Alaptörvény

A dokumentumok letöltve: 2016.02.07.